

BREXIT: DE TRIOMF VAN ONWETENDHEID

Jeremy Leaman
Emeritus Professor Duitse en Europese politiek
Loughborough University UK

Historisch gezien werd de Britse democratie altijd al een beetje als een raadsel beschouwd door zowel binnenlandse als buitenlandse correspondenten.

In 2005 installeerde zich een brede parlementaire meerderheid (62% van de zetels) op basis van 35,2% stemmen, die slechts 21% van het kiespubliek vertegenwoordigden en overleefde via een sterke mix aan pragmatisme, beperkte niveaus van corruptie en een zelfbeeld van eerlijkheid en internationaal engagement. Dat dit mogelijk was, is te danken aan een gebrekkig electoraal systeem, de afwezigheid van een geschreven grondwet en een Opperhuis dat niet verkozen dient te worden.

De Brexit bracht echter vele van de gebreken van de Britse politieke cultuur in het daglicht terwijl het tegelijkertijd de al zwakke fundamenten van de binnenlandse economie bedreigt.

Euroscepticisme is natuurlijk geen 'exclusiviteit' voor het VK maar het heeft wel meer en langer de Britse politieke debatten gedomineerd, vooral binnen de Conservatieve partij en andere instellingen van de rechterzijde, zoals de populaire media.

Toch was de meest recente opstoot van Euroscepticisme het sterkst bij arbeiders. Ironisch genoeg gedreven door een weerstand voor de globalisering en regionale liberaliseringskrachten die Margaret Thatcher zo promoveerde.

De Brexit bracht echter vele van de gebreken van de Britse politieke cultuur in het daglicht terwijl het tegelijkertijd de al zwakke fundamenteën van de binnenlandse economie bedreigt.

Het sterke verval van zowel de zware industrie als de handenarbeid in de VK op “het kerkhof van de industriële revolutie” heeft vele arbeidersgemeenschappen verarmd in de perifere regio's van de sterk gecentraliseerde politieke economie. Daarenboven zorgde het einde van het autoritaire communisme in Centraal-en Oost Europa en de daaropvolgende EU uitbreiding in 2004 en 2007 voor een veel tolerantere intra-EU arbeidsmigratie bij de verschil-

lende Britse regeringen dan het geval was in bijvoorbeeld Duitsland of Frankrijk, die zelf transitierégimes voor arbeidsmigratie installeerden.

Hierdoor was, in het eerste decennium van de 21e eeuw, de immigratie van jonge, mobiele werklozen uit Polen, de Baltische Staten, Roemenië en Bulgarije naar het VK de hoogste in absolute termen van de oude EU15. De Britse bevolking groeide met 4 miljoen tussen 2002 en 2012 en was bijna volledig te verklaren door arbeidsmigratie en regelingen van de Centraal-en Oost Europese staten. Deze instroom werd ‘geëxploiteerd’ door vele Britse werkgevers via het verzwakken van werknemersrechten en het neerdrukken van de reële lonen. Ze legt daarnaast ook een aanzienlijke druk op de huisvestingsmarkt en het staatsonderwijs, zeker in de armste regio's.

Dit creëerde grote wrevel bij Britse burgers, die nog eens opgejut werden door misleidende sensatierapporten van de rechtse populaire pers. Dit ongenoegen werd op haar beurt gebruikt om de steun voor de Eurosceptische VK Onafhankelijkheidspartij (UKIP) omhoog te drijven en om verdeling te zaaien binnen de Conservatieve Partij. Het bleek de dominante factor van succes van de ‘Leave Campagne’ in juni 2016 over het EU lidmaatschap. De keuze voor een referendum over Europa door de Conservatieve eerste minister David Cameron begon als een tactische truc om de Eurosceptici het zwijgen op te leggen binnen deze partij. Maar het falen om én een redelijke meerderheidsdrempel te zetten (bijvoorbeeld twee derde van de kiezers) én een adviseursfunctie aan het referendum voor toekomstig parlementair debat toe te kennen, reflec-

teerden een zelfgenoegzaamheid van een eerste minister en zijn adviseurs die alle vertrouwen hadden in een 'Remain' overwinning. Maar in de campagne werd de 'Remain' optie uitgerangeerd door een roekeloze en misleidende campagne door zowel het 'Leave' kamp, inclusief UKIP en vele Tories, gesteund door 70% van de Britse kranten. De kleine meerderheid van 51,8% die uit de EU wilde tegenover de 48,2% van 'Blijvers' werd onmiddellijk geheiligd als 'de wil van de mensen', die, volgens de opvolger van Cameron, Theresa May, moest geëerd worden boven alle andere overwegingen.

De Labour Party, die zich in de oppositie bevindt onder leiding van Jeremy Corbyn en die de 'Remain' campagne had ondersteund, uitte niet enkel hun verbintenis om de 'wil van de mensen' te steunen, maar lieten ook elke vorm van oppositie achterwege om de activering van Artikel 50 in het Lagerhuis te prikkelen. Deze procedure had, in tegenstelling met het meelijwekkende referendum van Cameron en haar gewone meerderheid, de steun nodig van twee derde van de leden om door te kunnen geraken. Deze beslissing zorgde voor een dieptepunt binnen een partij die al verscheurd was door partijvorming, oppositie tegenover Corbyn in de parlementaire flank en bezeerd door de algemene Europese crisis van sociale democratie.

Er waren en zijn sterke redenen om 'de wil van de mensen' in vraag te stellen én er weerstand tegen te bieden. Ten eerste kon de erg krappe meerderheid op zijn minst tot een redelijk beraad leiden over de brede minderheid van 48,2% 'Blijvers', zeker omdat deze 'Blijvers' bestonden uit grote groepen van het bedrijfsleven, het hoger onderwijs, vakbonden, culturele organisaties en, niet te onderschatten, binnen het Parlement, toch een centrale instelling van de Britse vertegenwoordigende democratie.

Ten tweede duidde een analyse van de stemmen op een duidelijke kloof tussen het hogere onderwijs profiel van de 'Blijvers' en een lager kwalificatieniveau van de 'Verlaters'. Toch fnuikte opnieuw politiek gewicht dat men hechtte aan de beschuldiging van 'intellectueel elitarisme' elk idee om een genuanceerd analytisch oordeel te vellen over het electoraat (wat altijd een bezorgdheid is bij referenda). In de plaats daarvan

werd het populaire oordeel elke dag vergiftigd door vooroordelen en leugens in de populaire pers, het publieke debat werd beheerst door een vloed van desinformatie en anti-intellectualisme: de leidende Brexiter, Michael Gove, verklaarde dat het publiek 'genoeg had van experts'!

Ten derde werden wanen gevoed door 'Blijvers' die verzekerden dat de VK binnen de Europese Eenheidsmarkt kon blijven, maar zich toch op de één of andere manier terugtrok van haar verbintenis voor intra EU arbeidsmobiliteit.

Na 23 juni verdwenen deze stellingen echter snel van de radar, in de meeste kranten en maakten plaats voor absolute stellingen die alle bezorgdheden over de actuele staat van de Brexit wegwuifden via eendeloze herhalingen van Theresa May en anderen van het dwaze mantra: 'Brexit betekent Brexit'. 'Blijvers' werden herleid tot "Remoaners": senior rechters die werden omschreven als "vijanden van het volk" door de Daily Mail, terwijl ze niet meer deden dan het recht van het Parlement om te stemmen over Artikel 50 te bevestigen.

Ten vierde, heeft de afwezigheid van een daadwerkelijke parlementaire oppositie tegen de Brexit na juni 2016- terwijl het Lagerhuis wel een sterke meerderheid had om binnen de EU te blijven voor het referendum- de opkomst van een breed front van actieve oppositie binnen de Britse civiele samenleving doen ontstaan. Een oppositie tegen tegelijkertijd de onvermijdelijkheid van een Brexit en het geen steek houdende, planloze management van de May regering. Een gemeenschappelijk platform zag het licht en stelt dat 'de wil van de mensen' is gebaseerd op ongeveer 37% van de geregistreerde stemmers, dat noch de 'Verlaters' noch-tot haar schaamte- de Blijverscampagne een fatsoenlijke kosten-baten analyse van het EU lidmaatschap liet uitvoeren, en dat de VK op geen enkele manier de naderende exit onderhandelingen vanuit een krachtpositie zal starten. Er zijn nu verschillende groepen actief binnen de Britse civiele samenleving. Waaronder ook de Blijf campagne die steeds meer aantrek vinden, in het bijzonder in de sociale media en die krachtig duiden op de echte gevaren die de Britse economie, de Britse samenleving, de Britse cultuur en de Britse politiek nu beleeft.

De tweede helft van het artikel zal eerst focussen op de echte kwetsbaarheid van de Britse economie terwijl ze de EU27 onderhandelingen nadert, en, ten tweede, de schade die de Brexit zal veroorzaken voor de toekomstige ontwikkeling van de EU en voor de basisprincipes van internationale samenwerking, coördinatie, regulering en harmonisatie als basis voor een vreedzame co-existentie.

De mening van de auteur is ondubbelzinnig: de Brexit is een gigantische vergissing, en houdt zelf-schade en het verraad van vrienden in: een negatieve sum-game voor iedereen.

DE BEGOECHING VAN DE SOEVEREINITEIT

Een sleutelargument van de 'Leave'-campagne en van de huidige May regering is dat de Britse economische toekomst versterkt zou komen uit een restauratie van de soevereiniteit en controle van de landsgrenzen; het VK zou niet alleen zo'n 11,5 miljard EUR beter af zijn in vergelijking met de netto jaarlijkse EU bijdrage, maar zou ook voordelige handelsovereenkomsten met de rest van de wereld kunnen afsluiten, vrij van beperkingen opgelegd door een blok van 28 staten met hun eigen individuele handels- en reguleringsvoorkeuren. Meer nog, de omvang van de Britse binnenlandse goederen en dienstenmarkt en haar grote handels- en betalingsdeficit zouden van het land een aantrekkelijke bestemming maken voor buitenlandse exporteurs, waar de kansen op het onderhandelen van voordelige handelsakkoorden verhoogd zou worden. Deze argumenten vertonen echter serieuze logische gebreken.

Ons huidige rekeningsdeficit bereikte 7% van het BNP in december 2015. Dit betekent in essentie dat het VK 7% meer consumeert dan het produceert. Zulk een chronische en lange termijn deficits zetten een neerwaartse druk op de waarde van de sterling in internationale valuta-markten.

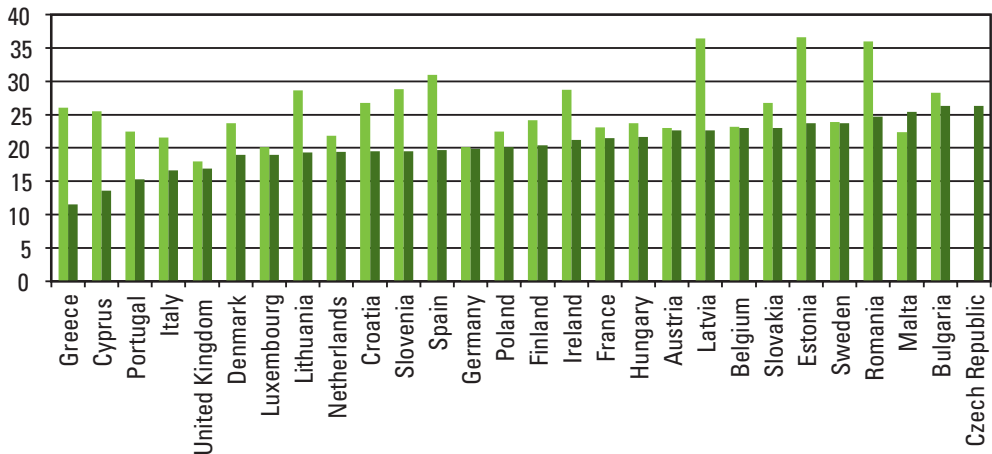
- Hierdoor kan een nationaal bankroet enkel vermeden worden door buitenlands kapitaal aan te trekken naar Britse financiële en andere activa via de kapitaalrekening. Mark Carney, de huidige Gouverneur van de Bank van Engeland, heeft deze afhankelijkheid omschreven als afhankelijk zijn

Het publieke debat werd beheerst door een vloed van desinformatie en anti-intellectualisme: de leidende Brexiter, Michael Gove, verklaarde dat het publiek 'genoeg had van experts'!

van 'de vriendelijkheid van vreemden', in het bijzonder van hun bereidheid om financiële en andere economische activa te kopen. Er is al een hoge afhankelijkheid van de financiële instellingen van de City of Londen om geld binnen te halen van wereldinvesteerders: van Chinese, Russische, Midden Oosten en andere soevereine welvaartregio's, maar ook van bedrijven op wereldschaal.

- Deze reële zwakheid – van een Britse bevolking die boven zijn stand leeft – wordt gedeeltelijk geneutraliseerd door coöperatieve regelingen voor handel en betalingen binnen de Europese Unie en door huidige rekeningoverschotten van partner EU-staten, zoals Duitsland en Nederland.
- De 'soevereine begoocheling' wordt verder versterkt door het feit dat de laatste 4 decennia in de VK economische sleutel activa in handen kwamen van buitenlandse investeerders, vooral in de geprivatiseerde nutssectoren zoals water, krachtcentrales, maar ook in de staalindustrie en de motorfabricatie. Vier van de zes krachtcentrales (EDF, E.ON, Npower en Scottish Power) zijn eigendom van buitenlanders, net als 12 van de 21 regionale watermaatschappijen. De reguleringsregimes waaronder de geprivatiseerde en nu ook de nutsvoorzieningen van buitenlandse eigendom ressorteren, zijn zo inefficiënt dat ze zelfs toelaten dat de bedrijven hun operationele winsten offshore laten registreren om zo een Britse bedrijfstaks te ontwijken.
- De fragiliteit van de Britse economie wordt onderstreept door het feit dat, in een regio met dalende investeringstarieven als een onderdeel van het BNP, de Britse investeringsgraad in 2015 16,9% was, of de vijfde slechtste in de EU (gemiddelde in de EU:20.55%)
- De investeringsgraad is een sleutelindicator voor toekomstige groeiverwachtingen binnen een economie. Zelfs voor het Brexit referendum, investeerde de VK al een dalende proportie van hun nationale output in nieuwe gebouwen, fabrieken en machinerie. De voorgestelde terugtrekking uit de EU heeft al gezorgd voor verschillende aankondigingen van lagere investeringsintenties en ook voor aanvragen van binnenwaartse investeerders als Nissan en Toyota voor Britse regeringsbescherming tegen de negatieve effecten die het verlaten van de interne EU markt zal veroorzaken. Het is zeer waarschijnlijk dat deze negatieve investeringstrends nog erger worden eenmaal de Brexit onderhandelingen starten.

Ratio of Investment to GDP in the EU28 in percent, 2007 and 2015

Source: World Bank

■ 2007 ■ 2015

- De groeiboekingen zijn sinds 2008 erg teleurstellend in het VK, net zoals bij vele Europese burens, gedeeltelijk door een gemeenschappelijke beleidsvoorkeur voor besparingen en zorgen over staats-schuld. Meer onrust stellend is echter dat de bloedarme Britse groei gedreven wordt door een uitbreiding van consumptiekredieten eerder dan door reële inkomens: het gemiddelde huishouden in de VK heeft onbeveiligde schulden (kredietkaarten etc.) ten bedrage van 14.820 EUR.
- Het vertrouwen van de Brexit-leiders in de optimistische vooruitzichten om nieuwe handelsovereenkomsten te sluiten buiten de EU wordt niet gestaafd door recente ervaringen. Onderhandelingen duren in het algemeen zeer lang, en, zoals TTIP en TPPA aantonen, zijn zeer contentieus. De angst groeit dat een VK-VS deal schadelijke concessies voor milieustandaarden en investeerdersrechten zou inhouden, en VS ondernemingen zouden bevoordelingen onder een gehaaste campagne die handelsdeals wil bereiken tegen elke prijs. De terugvaloptie om

Er waren en zijn sterke redenen om 'de wil van de mensen' in vraag te stellen én er weerstand tegen te bieden.

gewoon onder de WTO-regels te handelen, overwogen door hen die “no deal to a bad deal” met de EU verkiezen, zou Britse ex- en importeurs benadelen, gezien de hogere handelstarieven binnen het WTO-regime.

- Theresa May’s invocatie van “sterkte”, “stabiliteit” en de voordelen van soevereine controle worden in twijfel getrokken via recente aankondigingen van zowel George Osborne als zijn opvolger, Minister van financiën Philip Hammond, om de bedrijfstaks stapsgewijs te verminderen tot 17% tegen 2020. Deze onderhandelde poging buitenlandse investeerders aan te trekken door onder biedingen aan kapitaaltaksen van rivaliserende Europese jurisdicties vernieuwt de fnuikende trend van een destructieve taks competitie die de inkomsten van de meeste EU staten zo verzwakt heeft. En die, bovenal, de ongelijkheden in Europese samenlevingen zo versterkt hebben net omdat ze zo afhankelijk worden van regressieve indirecte belastingen (op consumptie) om hun publieke diensten en andere staatsuitgaven te betalen. Snijden in inkomens belastingtarieven is een teken van zwakte, niet van soevereine “sterkte”.

DE BEGOOCHELING VAN SOLIDARITEIT EN SAMENWERKING

De twee laatste jaar werden Britse politici, de civiele samenleving en Britse economische, culturele en academische groepen meegesleurd in een kolossale verspilling van middelen en inspanningen, nagejaagd door een beschadigde en niet noodzakelijke terugtrekking van economische

en politieke samenwerkingen met hun Europese burens. Deze verspilling van menselijke energie werd nog verder geïntensifieerd door de beslissing een niet noodzakelijke ‘snapshot verkiezing’ te organiseren, met als zogezegde doelstelling het installeren van een “sterke” en “stabiele” parlementaire meerderheid als basis om een voordelige scheiding met de EU te onderhandelen.

Hoewel de Europese Commissie vaak kritiek te horen krijgen van haar burgers, is

De ‘soevereine begoocheling’ wordt verder versterkt door het feit dat de laatste 4 decennia in de VK economische sleutel activa in handen kwamen van buitenlandse investeerders, vooral in de geprivatiseerde nutssectoren zoals water, krachtcentrales, maar ook in de staalindustrie en de motorfabricatie.

deze casus van terugtrekking uit de EU compleet economisch ongeletterd en politiek roekeloos. Een regionale Europese en internationale samenwerking in het beheersen van de huidige crisis van globaal kapitalisme is essentieel. Soevereine staten, hoewel ze de nationale productiviteit (BNP) machtig zijn, zijn aantoonbaar onbekwaam om te weerstaan aan de misleidende effecten van bedrijfsmachten en om de effecten van bedrijfsfalen te kunnen verzachten.

In het licht van sterk mobiele bedrijven en een stijgende intensifiëring van grensoverschrijdende handel in goederen, diensten en kapitaal, zijn coöperatieve internationale relaties, geharmoniseerde regulering en de mogelijkheid tot globale afdwingbaarheid van die regulering de onlosmakelijke fundamenten om een vrede vol samenleven van huidige en toekomstige generaties te verzekeren.

Er bestaat nog steeds een mogelijkheid dat de Britse en Europese onderhandelaars ontdekken dat de Brexit gewoon te duur, te verspillend en te verscheurend is om er in te volharden. We moeten deze hoop levend houden, ook als de tekens niet goed zijn.

Het demoniseren van de leider van Labour, Jeremy Corbyn, in de sterk conservatieve populaire pers faalde in het halte toeroepen van een groeiende golf van steun voor een onconventionele politiker en een programma dat een significante ommekeer van neo-liberaal en besparingsbeleid betekent.

POSTSCRIPT BRITSE VERKIEZINGEN

(De auteur bezorgde ons een naschrift de dag volgend op de Britse verkiezingen)

De resultaten van de Britse verkiezingen zijn opmerkelijk om meerdere redenen. De 648 van de 650 bevestigde zetels (10 uur vrijdag voormiddag) duiden, ten eerste, op het falen van Theresa May's strategie: haar onderhandelingspositie met de EU versterken via een vergrote meerderheid is mislukt. Met 317 zetels zullen de Conservatieven moeten rekenen op de steun van zowel de Northern Irish unionist party (DUP) en de 13 Schotse Conservatieve MPs. Beide regio's stemden om 'in' de EU te blijven en alle twee zijn ze tegen een "harde Brexit".

Ten tweede, de geanticipeerde nederlaag van de sociale democratische Labour partij, aangekondigd twee maanden geleden in de opiniepeilingen, is niet gebeurd. Integendeel, Labour won 29 extra zetels en verhoogde zijn stemaandeel tot 40%. Het demoniseren van de leider van Labour, Jeremy Corbyn, in de sterk conservatieve populaire pers faalde in het halte toeroepen van een groeiende golf van steun voor een onconventionele politiker en een programma dat een significante ommekeer van neo-liberaal en besparingsbeleid betekent.

Ten derde, de mobilisatie van jonge stemmers, die zorgelijk afwezig waren tijdens de referendum verkiezingen van juni 2016, zou beslissend geweest zijn in het verwerpen van May's fouten rondstrooiende en vaak cynische programma.

Een parlement zonder werkbare meerderheid zal de onzekerheden in de Britse politiek verhogen. Zelfs meer, de toekomstige onderhandelingen met de EU worden nog onvoorspelbaarder. In het bijzonder onderlijnt het de herhaalde misrekeningen van de Britse Conservatieve leiders die de burgeroorlog binnen hun partij trachten op te lossen: Cameron's fatale referendum, May's bekering tot de Brexit tegen elke prijs en haar gok om Labour te verpletteren en haar meerderheid te verhogen.

De puinhoop die overblijft en de deficiënties van het Britse verkiezingssysteem blootlegt, zal niettemin de mogelijkheid verhogen dat een kostelijke en destructieve Brexit alsnog kan vermeden worden en dat de stem van de 'redelijken' binnen de bedrijfswereld, vakbonden, universiteiten, civiele samenleving en politieke partijen de tirannie van onwetendheid, die de reputatie van de Britse politieke cultuur beschadigde, kan overstijgen.